

VERGANE GLORIE.

Gevechtstank, Middelzwaar, Rups: Mk 5/2 [Centurion], m/kanon 105 mm, L7A1.

Deel 11.

P. Smits

Algemeen.

Gedurende een periode van 17 jaar vormde de gevechtstank Centurion de ruggengraat van de Nederlandse Cavalerie formaties. Zowel de parate als mobilisabele tankbataljons behorende tot het legerkorps waren met dit type gevechtstank uitgerust. Na de instroming van de Duitse middelzware gevechtstank Leopard 1 bleef de gevechtstank Centurion nog 15 tot 17 jaar in de bewapening opgenomen bij alle tankeenheden behorende tot de 5de Divisie. Er circuleren meerdere jaartalen waarin de laatste gevechtstank Centurion door de Koninklijke Landmacht [KL] werd afgevoerd. Om de personele vulling van de mobilisabele eenheden op peil te houden was de legerleiding gedwongen een paraat tankbataljon te handhaven, welke was uitgerust

met de gevechtstank Centurion. In eerste instantie bleef, 101 Tankbataljon, Huzaren Prins Alexander gevestigd in de Dumoulinkazerne te Soesterberg, uitgerust met de gevechtstank Centurion. Vanaf midden 1975 kreeg de 1ste Divisie een tweede parate tankbataljon Centurion in haar organisatie. Het tweede parate tankbataljon was 59 Tankbataljon, Huzaren Prins van Oranje welke gestationeerd op legerplaats 't Harde [later is de legerplaats omgedoopt in Luitenant-kolonel Tonnet Kazerne]. Voor de snelle rekenaar onder de lezers, de gevechtstank Centurion heeft gedurende ruim 34 jaar de Nederlandse Defensie belangen gediend.

Historie.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog doen zich in opdracht van de Britse overheid een aantal ontwikkelingen voor bij de gevechtstank. Hiermee reageert de Britse overheid op de ontwikkelingen aan Duitse zijde met betrekking tot het gevechtsmaterieel. Een tweede reden was hoge storingsgevoeligheid en de daaruit voortvloeiende lage inzetbaarheid van het in gebruik zijnde bestand gevechtstank. Helaas waren daarbij de diverse ontwikkelingstraject niet op elkaar afgestemd. Deels was dit te wijten aan categorie indeling bij de gevechtstank die de Britse Generale

zijnde bestand gevechtstanks welke een lange lijst aan tekortkomingen kende. De belangrijkste tekortkomingen die op de prioriteiten lijst stonden vermeld waren de zwakke bepantsering en bewapening. Beiden voldeden niet meer aan de eisen van die tijd, helemaal niet in vergelijking tot de Panzerkampfwagen Panther Ausf D [Sd.Kfz. 171] en Tiger Ausf E [Sd.Kfz 181] aan Duitse zijden. Ook de technische onbetrouwbaarheid, lage inzetbaarheid en de onderhoudsgevoeligheid speelden een belangrijke rol.

Afb. 01:

Gevechtstank Centurion A41* op een later tijdstip word de typeaanduiding A41* omgedoopt in Mk 1.

[Bron: Britse documentatie]

Staf hanteerde. Aan Britse zijde kende men de cruiser gevechtstank die ook wel aangeduid werd als cavalry tank of fast tank. In de regel was bij dit type gevechtstank de bepantsering en bewapening ondergeschikt aan de snelheid. Eenheden uitgerust met de cruiser gevechtstank dienden te worden ingezet in overeenstemming met het tactisch optreden van de gevechtstroepen te paard en moesten dus snel en wendbaar zijn. Daarnaast kende men aan Britse zijde het begrip Infantry tank. Dit type gevechtstank diende de infanterie-eenheden tijdens op operationele inzet van zeer nabij te ondersteunen en was om deze reden zwaar gepantserd en bewapend. De snelheid was hier derhalve ondergeschikt aan de bepantsering en bewapening. Daarnaast kenden de Britse Strijdkrachten ook een lichte en snelle verkenningstank.

Medio 1942 besloot de Britse Generale Staf op voorstel van de Britse Department of Tank Board [Departement van Tank Ontwikkeling] het roer ten aanzien van de tank-ontwikkelingen volledig om te gooien. Als reden kan worden verwezen naar het de op dat moment in bewapening

Een van de oorzaken kan worden gevonden in de wijze waarop aan Britse zijde de ontwikkeling van een gevechtstank plaats vond. Snelheid in het ontwikkelings-traject had daarbij een hoge prioriteit. Een producent kreeg opdracht een bepaalde component te ontwikkelen en te produceren. Helaas was het eindproduct vaak niet afgestemd op het totale pakket. Op een later tijdstip voegden de technici diverse componenten samen tot één werkend geheel.

Na een korte en snelle evaluatie werd een aantal ontwikkelingstrajecten samengevoegd met een duidelijk pakket aan eisen. Ander ontwikkelingsprojecten werden hiervoor zelfs geannuleerd. Uit de evaluatie kwam ondermeer de voorzetting van de ontwikkeling van de gevechtstanks A41 naar voren. Wel zijn de specificaties herzien en gewijzigd. Uit de wijziging kwamen de volgende eisen naar voren kwamen. De nieuwe gevechtstank mocht een gevechtsmassa van 45 ton niet overschrijden. Ook voor de breedte van de gevechtstank was een eis geformuleerd. De breedte mocht niet meer bedragen dan 128 inch [3.251 mm]. Beide bovengenoemde eisen, zijn mogelijk ingegeven voor de oversteek van een waterhindernis waarbij gebruik wordt gemaakt van een Baileybrug. Met betrekking tot de eis ten opzichten van de massa kan een draagvlak worden gevonden in de draagkracht van de bestaande vasten oeververbindingen. Ook de transportcapaciteit van de spoorwegen en de toestand en draagkracht van het bestaande Britse wegennet kunnen als argument worden aangevoerd.

Verdere aanvullende eisen welke aan de te ontwikkelen gevechtstank werden gesteld hadden onder meer betrekking op het motorvermogen dat door de Rolls-Roys Meteor benzinemotor diende te worden afgegeven. De krachtbron diende minimaal 650 paardenkrachten te leveren. De 3-inch [76,2-mm] dikke bepantsering diende onder een hoek te zijn gemonteerd. De 360 graden draaibare gevechtskoepel diende te zijn bewapend met een vuurmond met een kaliber van 77 mm. Daarbij ging de voorkeur van het Department of Tank Board uit naar de Ordnance QF 17-pounder [kaliber 76,2 mm] vuurmond of een vuurmond met een kaliber van 77 mm van het type HV [High Velocity]. Tussen twee onderhoudsintervallen diende de inzetduur van de gevechtstank minimaal 3.000 mijl [4.828 kilometer] te bedragen. Opvallend daarbij is dat de omschreven en summere eisen voor een deel rechtstreeks lijken te zijn afgeleid van de Duitse Panzerkampfwagen V Panther.

Om problemen, zoals deze bij de bewapening van de toen in gebruik, zijnde gevechtstanks voorkwamen te voorkomen werd ook een aantal

maatregelen genomen. Het ontwikkelingsstraject werd in handen gelegd van een groep commerciële bedrijven. De eindverantwoordelijkheid bleef echter wel bij het Department of Tank Design. Er werd een ontwerpteam samengesteld, bestaande uit het personeel van het bureau Fighting Vehicles Design Establishment van het Ministry of Supply en de producent Vickers-Armstrongs Ltd. Ook personeel van

mogelijke toekomstige toeleveringsbedrijven werd in het ontwikkelingsstraject opgenomen. Lopende het ontwikkelingsstraject werd op voordracht van het ontwerpteam een aantal wijzigingen in pakket van eisen doorgevoerd. Onder meer werd de gevechtstank opgevoerd naar 50.000 kilogram.

Ontwikkelingsstraject.

Medio november 1943 werd door het ontwerpteam een eerste ontwerp op papier gepresenteerd aan de Tank Board. De tankcommissie gaf na het ontwerp te hebben bestudeerd zijn goedkeuring voor de productie van een houten prototype. Begin mei 1944 ronden men de werkzaamheden aan het houten prototype, op ware grote bij de AEC fabrieken te Southall af. Het houten model was voorzien van een gemodificeerd Hortsmann veer-systeem in plaats van Christie systeem. Opvallend detail bij het houten model was het wegvalven van de boegmitrailleur en daarmee het vijfde bemanningslid. Het wegvalven van de boegmitrailleur was in de ogen van de Britse heren generaals een verzwakking van de vuurkracht van de gevechtstank.

Vooruitlopend op de afronding van de werkzaamheden van het houten prototype werd op 23 februari 1944 de definitieve specificaties door het Tank Board voor de A41 vastgesteld en vrijgegeven. De Tank Board adviseerde daarnaast een productie van twintig prototypen van de gevechtstank A41. De productie dient evenredig te worden verdeeld over de productie-faciliteiten van de Ordnance Factories te Woolwich Arsenal en Nottingham. Vijftien prototypen dienden te zijn bewapend met de 17-pounder vuurmond, een 20x72 mm Polsten pantserafweervuurmond en een 7,92x57 mm Besa mitrailleur. De resterende vijf prototypen dienden te worden bewapend met een 77 mm vuurmond en drie Besa mitrailleurs. De productie van de rupsonderstellen vond plaats onder verantwoordelijkheid van de Royal Ordnance Factory te Woolwich Arsenal en Nottingham. Zowel het productiebedrijf te Woolwich Arsenal en Nottingham leverde elk tien prototypen. De assemblage werkzaamheden geschieden door zorg van de Royal Ordnance Factory te Radcliffe.

AEC gevestigd te Southall, Middelsex zou daarbij twee extra rupsonderstellen te produceren. Daarvan diende een onderstel te zijn opgebouwd uit ongepantserde stalen platen. Dit ongepantserde rupsonderstel werd aangewend voor het testen van het voortstuwingssysteem. Op de Fighting Vehicle Proving Ground te Chobham, vonden medio september 1944 de beproevingen plaats van het voortstuwingssysteem. Het tweede extra rupsvoertuig maar nu gepantserde werd onderworpen van een aantal schietproeven.

Voor het einde van 1944 diende de productie van de twintig gevraagde prototype te zijn voltooid. Dit met het oogmerk om in het tweede kwartaal van 1945 te kunnen aanvangen met de serieproductie. Echter dit streven werd niet gehaald. Pas medio april 1945 werd het eerste prototype van de A41 door Woolwich Arsenal gevestigd in zuidoost London afgeleverd. De levering vindt plaats aan het Fighting Vehicles Proving Establishment te Chertsey in het graafschap Surrey. Uiteindelijk werd maar met zes prototypen van de gevechtstank A41 het beproevingsstraject afgelegd. Voor het beproevingsstraject onder operationele omstandigheden was de operatie "Sentry" [Schildwacht] opgezet. Uit de eerste beproevingsresultaten kon al vrij snel de conclusie worden getrokken dat bij de nieuwe gevechtstank geen grote problemen waren te verwachten. Dit versnelde de beslissing om enkele prototypen naar noordwest Europa te verzenden om daar de nieuwe gevechtstanks verder onder operationele omstandigheden te testen.

Afb: 02.

Gevechtstank Centurion Mk 5 met kanon 20 pounder welke was ingedeeld bij het 4de Bataljon Zware Tanks. Mooi detail is de aanwezigheid van zowel het Nederlandse als Britse voertuigkenteken.

[Bron: Legerkoerier]

Op 14 mei 1945 vond de verscheping plaats van een zestal gevechtstanks vanuit Southampton naar vaste land van Europa. Daarmee arriveerden de zes prototypen van de gevechtstank te laat om bij de gevechtacties gericht tegen Nazi-Duitsland operationeel te worden beproefd. Vijf dagen later na te zijn ontscheept in de haven van Antwerpen, werden de prototype verdeeld en ingedeeld. Het 5th Royal Inniskilling Dragoon Guards en 5th Royal Tank Regiment kregen elk een aantal prototypes toegewezen. Beide tankonderdelen maakten deel uit van de 22nd Armoured Brigade onder commando van Brigadier A.D.R. Wingfield. Brigadier A.D.R. Wingfield maakte met zijn 22nd Armoured Brigade deel uit van de 7th Armoured Division, "Desert Rats" onder aanvoering van Major-General L.O. Lynne.

Enmaal op het vaste land stonden de nieuwe gevechtstanks en zijn bemanningen een verplaatsing over ruim 650 kilometer te wachten. Daarbij werd op het Belgische militaire oefengebied gelegen in de sector Lommel een verplichte pauze ingelast. Deze pauze te Lommel werd onder meer gebruikt voor het uitvoeren van een aantal schietproeven met de gevechtstank A41. Vanuit Lommel verplaatste de tankcolonne zich, via Nederland naar Gribbohm gelegen in het Duitse Sleeswijk-

Holstein. In een sector nabij het Kielerkanaal zou met het prototype nog een aantal beproevingen worden uitgevoerd. Gedurende de gehele verplaatsing, welke duurde tot eind juni werden diverse onderdelen bezocht, waar de nieuwe gevechtstanks werden gepresenteerd. Eenmaal op de eindbestemming aangekomen stond er onder meer, een aantal vergelijkproeven met de lichte verkenningsstank M24 Chaffee en de Sd.Kfz 171 Panzerkampfwagen V, Panther op het programma. Terwijl de beproevingen op het vasteland van Europa plaats vonden, werden in Engeland, de noodzakelijke voorbereidingen voor serieproductie van de gevechtstank getroffen.

Aan het einde van de beproevingsperiode kon met tevreden gevoel worden terug gekeken naar de testresultaten. Gedurende het beproevingsstraject had het testteam en de tankbemanning te kampen gehad met een klein aantal defecten. Slechts een Rolls-Royce Meteor krachtbron had het, gedurende de beproevingsperiode, door een defecte sensor laten afweten. Meer problemen ondervond men met de Merit-Brown versnellingsbak. Drie prototypen hadden te kampen gehad

met een defect aan de versnellingsbak. Met de rupsband kende men, ondanks de afstand die daarmee was afgelegd geen noemenswaardige problemen. Door de tankbemanningen, van de beproevingsstanks, werd de A41 als een van de betere gevechtstanks aangemerkt.

De bevindingen van beproeving werden op 22 augustus 1945 tijdens de 22ste vergadering van de Adviescommissie van DRAC besproken. Aangezien het beproevingsrapport geen punten van grote kritieken kenden, werd een productieadvies gegeven voor de levering van 800 gevechtstanks Centurion. Van het type A41* ook wel gevechtstank Centurion Mark I [later gewijzigd in Mk 1], FV 4007 werden er honderd geleverd. De A41* was bewapend met de 17-pounder vuurmond met coaxiaal gemonteerd een 7,92-mm Besa mitrailleur. De resterende 700 gevechtstanks waren van het type A41A ook wel de gevechtstank Centurion Mark II [later gewijzigd in Mk 2]. De eerste 100 gevechtstanks Centurion Mk II diende evenals de Mk I bewapend te worden met de 17-pounder vuurmond. De overige gevechtstanks dienden met een meer recentere vuurmond te

Afb. 03:
Elke geproduceerde gevechtstank werd voor de aflevering onderworpen aan een testrit.
[Bron: Britse documentatie]

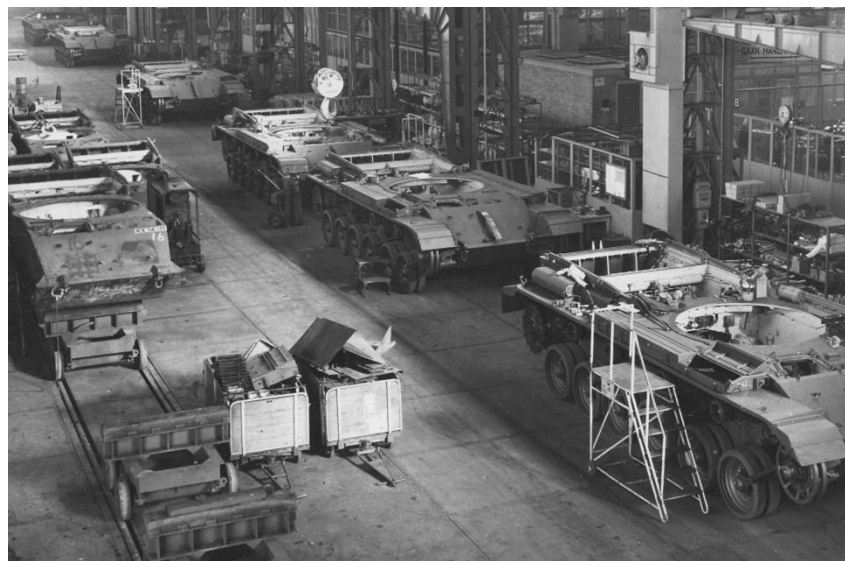
zijn bewapend. Het betrof de op het moment van het productieadvies nog in ontwikkeling zijnde 20-pounder [88-mm] vuurmond. De serieproductie van de gevechtstank Centurion ging medio november 1945 van start. Medio februari 1946 kwam de eerste gevechtstank uit de serieproductie ter beschikking.

Productie.

De productie van de prototypen van de gevechtstank A41 werd in eerste aanleg, door internationale omstandigheden vertraagd. In verband met de te verwachte materiële verliezen gedurende de operatie "Overlord" en de daarop volgende opmars werd alle productiecapaciteit gereserveerd voor de productie van reeds in gebruik zijnde uitrustingsstukken. Naar verwachting zou pas eind januari of begin februari 1945 kunnen worden begonnen met de serieproductie van de gevechtstank Centurion. Midden 1945 gaat uiteindelijk de serieproductie van eerste honderd gevechtstanks van start. Het betreft de gevechtstank Centurion A41* welke door het Britse Leger is besteld. Deze serie gevechtstanks was nooit bij de eenheden van de Britse grondtroepen ingedeeld. Hoofdzakelijk is de A41* serie gevechtstanks aangewend voor het uitvoeren van beproevingen en experimenten. Al voor de start van de serieproductie van de gevechtstank Centurion Mk I, werd onderkend dat de bewapening te zwak was. Ten gevolgen hiervan

Centurion Mk II gevechtstank bewapend met de 20 pounder ter beschikking. De laatste 100 exemplaren van een serie van 700 gevechtstanks Mk II zijn bewapend met de nieuwe 20 pounder vuurmond. Vanaf medio 1949 werd de 20 pounder als standaardbewapening bij de Centurion Mk 3 toegepast. Dit is ook het jaar dat de gevechtstank Centurion in operationele dienst wordt genomen.

De tweede serie gevechtstank Centurion, versie Mk 2 is wel opgenomen in de bewapening van de Britse tankeenheden. Medio november 1945 gaat de serieproductie van de deze tweede versie van start. Ondanks de uitgesproken voorkeur van de tankbemanning voor de Browning .30 inch M1919A4 mitrailleur, handhaaft de Britse legerleiding de 7,92 mm Besa mitrailleur. Begin 1949 staakte men de productie van de gevechtstank Centurion Mk 2. Terwijl de productie van de gevechtstank Centurion Mk 2 nog in volle gang was, was inmiddels de productie van de derde versie, de Mk 3, bij Vickers-Armstrong en Royal Ordnance Factory Barron van start gegaan. In tegenstelling tot de twee voorgaande versies is de 17-pounder bewapening welke tot dan toe is toegepast vervangen door de zwaardere 20-pounder vuurmond. Een tweede grote aanpassing is het aanwenden van de Rolls-Royce Meteor Mk IVB krachtbron. Deze krachtbron leverde vijftig paardenkrachten meer dan de voorgaande modellen. Binnen een tijdbestek van een jaar na het staken van de productie zijn alle geproduceerde gevechtstank Centurion Mk 2 opgewarehouseerd naar de Mk 3 configuratie. Gezamenlijk produceerden de producenten 2833 exemplaren van de Mk 3 met een piek van 573 gevechtstank in de periode 1952/1953. De Mk 3 is geproduceerd in de periode 1948 tot en met medio 1956.

Afb. 04:
Inkijk op de montagelij van 170 TD Tankwerkplaats de latere 574 Tankwerkplaats.

werd het besluit genomen de Centurion gevechtstanks te bewapenen met een 20-pounder [kaliber 83,4 mm]. Eind 1948 komt de eerste

Leyland Motors en Vickers-Armstrong presenteerden, medio 1953 onafhankelijk van elkaar verbeteringsprogramma's voor de al bestaande gevechtstanks Centurion. De verwarring die daarop ontstond was aanleiding om de door Leyland Motors geproduceerde gevechtstank Centurion aan te duiden als Mk 7. Uiteindelijk zijn 755 exemplaren van de Mk 7 versie geproduceerd. Van de daarop volgende versies zijn slechts in kleine aantallen geproduceerd. Van de Mk 8 zijn maar 108 gevechtstanks geproduceerd. Voor de Mk 10 kan het aantal van 166 exemplaren worden vermeld.

	Mk 1	Mk 2	Mk 3	Mk 5	Mk 6	Mk 7	Mk 8	Mk 9	Mk 10	Totaal
1945/46		1								1
1946/47	48	57								105
1947/48	52	192	30							274
1948/49			139							139
1949/50			193							193
1950/51			229							229
1951/52			500							500
1952/53			573[292]							573
1953/54			565[434]			1				566
1954/55			359			154				513
1955/56			245	36		129	11			421
1956/57				176		168	51			395
1957/58				9		131[130]	16			156
1958/59					56*	78[33]	16			94
1959/60					100*	94[17]	14[14]	1	29	138
1960/61									110[6]	110
1961/62									16	16
Totaal	100	250	2833	221		755	108	1	166	4.423

Productieoverzicht van de gevechtstankserie Centurion.

De tussen haakjes vermelde aantallen zijn geproduceerd door Vickers-Armstrong te Elswick. Het overzicht van Vickers-Armstrong is niet compleet. Vickers-Armstrong produceerde in totaal 1.437 gevechtstanks Centurion. Royal Ordnance Factory gevestigd te Leeds produceerde 2.392 gevechtstanks Centurion. De met een * gemerkte aantallen betreft de ombouw van reeds bestaande gevechtstank.

Varianten.

Op basis van het concept van de gevechtstank Centurion zijn door de producenten op verzoek van zowel de Britse strijdkrachten als door de andere gebruikers een groot aantal afgeleide versies voor even zo veel doelen ontwikkeld. Daarbij dient men te denken aan een bergingstank, bruglegend rups-onderstel, dozerbladtank, gemechaniseerde vlammenwerper, gemechaniseerde artillerievuurmond, gemechaniseerde pantserafweervuurmond en gemechaniseerde lanceer-inrichting voor een antitankkraket. Officieel is de gevechtstank in dertien versies geproduceerd. Op basis van de dertien versies is een aantal subversies ontwikkeld en geproduceerd.

Het door de Britten gehanteerde systeem van nummering dat bij de gevechtstank Centurion werd toegepast was niet consequent gehanteerd en is daardoor onoverzichtelijk. Een logische opbouw is daardoor soms wel en soms niet te onderkennen. De toegevoegde cijfercode welke aan het marknummer werd toegevoegd was opgebouwd uit een of twee cijfers, gescheiden door een breukstreep. De cijfercode 1, achter de breukstreep, duidde een eerste instantie op

de toevoeging van een verzwaard frontpantser. Bij de latere versie van de gevechtstank Centurion verwijst de cijfercode 1 naar het toepassen van een infraroodwaarnemingsuitrusting. Een dergelijk beeld is ook waar te nemen bij de toevoeging van de cijfercode 2, achter de breukstreep. Tot en met de gevechtstank Mk 8 betekende dit het toepassen van de 105-mm L7A2 vuurmond. Bij de daarop volgende gevechtstanks duidt het op het toepassen van de inschietmitrailleur .50-inch RMG.

Wel werd consequent toegepast de toevoeging "LR", wat staat voor Long Range, achter de typeaanduiding. Een aantal versies, tot en met de gevechtstank Centurion Mk 8, met hun subversies zijn aan de achterzijde van het rupsonderstel uitgerust met een externe gepantserde brandstofreservoir. Dit extern gemonteerde reservoir kende een inhoud van 273 liter benzine.

Aan de hand van de beschikbare documentatie is men in staat een stamboom van de gevechtstank Centurion samen te stellen.

Stamboom Gevechtstank Centurion.							
	Basis voertuig	1ste Afgeleide	2de Afgeleide	3de Afgeleide	4de Afgeleide	5de Afgeleide	
P r o j e c t	Mk 1.						
	Mk 2.	Mk 2 LR.					
	Mk 3.	Mk 5.	Mk 5 LR.				
			Mk 5/1.	Mk 5/1 LR.			
			Mk 5/2.	Mk 5/2 LR.			
			Mk 6.	Mk 6 LR.			
				Mk 6/1.	Mk 6/1 LR		
	Mk 6/2.	Mk 6/2 LR.					
	Mk 7.	Mk 8.	Mk 11.				
			Mk 7/1.				
			Mk 7/2.				
			Mk 8/1.	Mk 10.	Mk 10/1.		
Mk 10/2.					Mk 13.		
Mk 8/2.							
Mk 9.			Mk 13.				
	Mk 9/1.						
Mk 9/2.							
Mk 12.							